

Історія

УДК 37(438):332.1(4ЄС)"2007/2013"

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16950669>

**Вплив реалізації спільної регіональної політики ЄС на систему освіти
Польщі (2007–2013 рр.)**

Мельничук Олег Анатолійович,

доктор історичних наук, професор, декан факультету історії і
міжнародних відносин, Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-1901-3149>

Тучинський Віталій Анатолійович,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії і
міжнародних відносин, Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-1530-8409>

Кравченко Павло Миколайович,

кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри всесвітньої історії і
міжнародних відносин, Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-1066-4460>

Долинна Анна Сергіївна,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії і
міжнародних відносин Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-0559-1087>

Прийнято: 07.08.2025 | Опубліковано: 26.08.2025

Анотація. У статті здійснено аналіз впливу спільної регіональної політики Європейського Союзу на систему освіти Польщі в період реалізації політики згуртованості 2007–2013 років. Польща, як один із головних реципієнтів фінансової допомоги ЄС, отримала унікальну можливість використати цю допомогу не лише для модернізації освітньої інфраструктури, а й для реалізації широкомасштабних системних та інституційних змін в освіті на всіх рівнях.

У дослідженні розкрито логіку використання фінансування в межах трьох рівнів втручання: системостворчому (створення Національної системи кваліфікацій, підтримка зовнішніх іспитів), середньому (розвиток механізмів забезпечення якості, інноваційні навчальні програми) та місцевому (зменшення регіональних освітніх диспропорцій, підвищення кваліфікації вчителів, розвиток дошкільної освіти). Продемонстровано, що фінансова підтримка сприяла створенню умов для підвищення людського капіталу та зміцнення соціальної згуртованості як ключових цілей регіональної політики ЄС.

З'ясовано, що реалізація політики згуртованості позитивно позначилась на якості освіти, зокрема через зростання ефективності шкільної системи, зменшення рівня раннього залишення навчання та визнання польської освіти в міжнародних рейтингах (OECD Better Life Index, PISA). Разом з тим, виявлено низку системних бар'єрів, які обмежували стійкість досягнутих змін після завершення проєктного фінансування, зокрема – слабе інституціональне закріплення інновацій, нестача стимулів до вдосконалення викладання у вищій освіті та низька участь дорослих у навчанні протягом життя.

У висновках обґрунтовано, що незважаючи на структурні обмеження, політика ЄС відіграла важливу роль у трансформації польської системи освіти, ставши рушієм її адаптації до викликів економіки знань. Перспективи подальших досліджень варто пов'язувати з оцінкою впливу регіональної політики на якість освітніх результатів, рівень інституційної спроможності та сталого розвитку системи освіти в країнах Центрально-Східної Європи.

Ключові слова: *регіональна політика ЄС, Польща, освіта, людський капітал, соціальна згуртованість, Європейський соціальний фонд, освітня політика, кваліфікації.*

The impact of the implementation of the EU's common regional policy on the Polish education system (2007–2013)

Oleh Melnychuk,

Doctor of historical sciences, professor, Dean of the Faculty of History and International Relations, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-1901-3149>

Vitalii Tuchynskyi,

Candidate of historical sciences, associate professor, associate professor of the Department of World History and International Relations, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-1530-8409>

Pavlo Kravchenko,

Candidate of historical sciences, associate professor, professor of the Department of World History and International Relations, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-1066-4460>

Anna Dolynna,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of World History and International Relations, Mykhailo Kotsiubynskyi
Vinnytsia State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-0559-1087>

Abstract. *The article analyses the impact of the European Union's common regional policy on the Polish education system during the implementation of the cohesion policy in 2007-2013. As one of the main recipients of EU financial assistance, Poland had a unique opportunity to use this assistance not only to modernise its educational infrastructure, but also to implement large-scale systemic and institutional changes in education at all levels.*

The study reveals the logic of using funding within three levels of intervention: systemic (creation of a National Qualifications System, support for external examinations), intermediate (development of quality assurance mechanisms, innovative curricula) and local (reduction of regional educational disparities, teacher training, development of pre-school education). It has been demonstrated that financial support has contributed to creating conditions for increasing human capital and strengthening social cohesion as key objectives of EU regional policy.

It has been found that the implementation of cohesion policy has had a positive impact on the quality of education, in particular through increased efficiency of the school system, reduced early school leaving rates and recognition of Polish education in international rankings (OECD Better Life Index, PISA). At the same time, a number of systemic barriers were identified that limited the sustainability of the changes achieved after the end of project funding, in particular weak institutional anchoring of innovations, lack of incentives to improve teaching in higher education, and low participation of adults in lifelong learning.

The conclusions justify that, despite structural constraints, EU policy played an important role in the transformation of the Polish education system, becoming a driving force for its adaptation to the challenges of the knowledge economy. Prospects for further research should be linked to assessing the impact of regional policy on the quality of educational outcomes, the level of institutional capacity, and the sustainable development of the education system in Central and Eastern European countries.

Keywords: *EU regional policy, Poland, education, human capital, social cohesion, European Social Fund, education policy, qualifications.*

Постановка проблеми. Фінансова підтримка, яка надходила до Польщі в рамках спільної регіональної політики ЄС, та проекти реалізовані у межах політики згуртованості 2007–2013 років у сфері освіти та навчання були складовим елементом загального процесу підвищення якості людського капіталу та зміцнення соціальної згуртованості на національному та регіональному рівнях. У контексті зазначеного періоду Польща, як один із головних реципієнтів фондів ЄС, активно впроваджувала інструменти, що сприяли модернізації освітньої інфраструктури, оновленню програм навчання, розвитку компетенцій викладацького складу, а також розширенню доступу до освітніх послуг для вразливих категорій населення.

Проекти, підтримані з Європейського соціального фонду та Європейського фонду регіонального розвитку, відігравали важливу роль у процесі адаптації системи освіти до потреб ринку праці. Зокрема, запровадження нових підходів до навчання, розвиток інноваційних педагогічних технологій і створення умов для безперервного навчання упродовж життя дозволили підвищити рівень кваліфікацій серед населення, зменшити регіональні освітні диспропорції та сприяти формуванню конкурентоспроможної робочої сили.

Поряд з економічними вигодами, ці інвестиції сприяли соціальній інтеграції, зменшенню ризику маргіналізації окремих соціальних груп (молодь, особи з інвалідністю, мешканці сільських територій), підвищенню участі громадян у суспільному житті та зміцненню довіри до місцевих інституцій. Освіта, підтримана коштами ЄС, стала не лише джерелом професійного зростання, але й інструментом розширення можливостей, що безпосередньо впливало на рівень соціальної згуртованості як засадничого принципу політики ЄС.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вплив регіональної політики ЄС на комплексну систему, що включає систему освіти, ринок праці та соціальну згуртованість вивчали польські [6; 8; 10, 12, 13, 15] та українські [1; 2] дослідники, а також представники інших європейських країн [4; 14]. Регіональна політика ЄС, маючи широкі можливості, здійснювала вплив на соціальну структуру країн Європейського Союзу, використовуючи широкий набір форм і методів. У статті Е.Калегарі (та ін.) [4] показаний вплив політики згуртованості ЄС на регіональний добробут, включно з освітньою та соціальною складовою, використовуючи Extended Regional Development Index, що включає освітні показники для регіонів EU-27 у період 2007-2013. Висновки підкреслюють роль політики згуртування у підтримці регіонального добробуту та рівня доходів населення під час рецесій 2008 та 2011 років. Більше того, ця політика сприяла процесу зближення між регіонами, особливо з огляду на збільшення диспропорцій внаслідок розширення Європейського Союзу на країни Центрально-східної Європи. Інші вчені [9] також підтверджують вплив коштів ЄС на освітню галузь, особливо в постсоціалістичних країнах, що змушені були наздоганяти в своєму розвитку ЄС-15.

Було проведено окремі дослідження, що мали на меті виокремити безпосередній вплив надходжень в рамках спільної регіональної політики ЄС

на систему освіти Польщі [7], вивчити вплив фондів політики згуртування на розвиток людського капіталу через освіту [3] та інші, на які ми опиралися при написанні нашої праці. Дослідження охопили широкий спектр питань, що стосувалися впливу політики ЄС на функціонування і забезпечення системи освіти Республіки Польщі.

Мета даної роботи полягає в аналізі впливу фінансових надходжень у рамках спільної регіональної політики ЄС та програм політики згуртованості 2007-2013 років на освіту, що у свою чергу відобразилося на якості людського капіталу та підвищенні соціальної згуртованості.

Виклад основного матеріалу. Підтримка за рахунок коштів Європейського соціального фонду (ЄСФ) та Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР) в рамках політики згуртованості 2007-2013 охоплювала всю сферу освіти та навчання Польщі (всі етапи освіти та навчання дорослих). Підтримка була надана в рамках Операційної програми «Людський капітал» (ОП ЛК), Операційної програми «Інфраструктура та навколишнє середовище» (ОП ІНС), 16 регіональних операційних програм (РОП), Європейського територіального співробітництва (ЄТС) та Операційної програми «Розвиток Східної Польщі» (ОП РСП) [8].

В результаті проведення аналізу та реконструкції логіки використання підтримки ЄС, тобто відповідно до засад операційних програм (ОП ЛК, РОП, ОП ІС, ОП РПВ) та наукових і дидактичних завдань було виділено три області, де відбулося втручання:

- загальний рівень, тобто підтримка створення системної рамки для сфери освіти та навчання, що включала підтримку створення Національної системи кваліфікацій (НСК), а також впровадження системних рішень у сфері зовнішніх іспитів;
- середній рівень, що включав підтримку інструментів забезпечення якості освіти та навчання, а саме, вплив на вдосконалення та модернізацію

освітніх стандартів та впровадження інноваційних програм і навчальних матеріалів, які доповнюють системні рамки, а також підтримка розвитку моніторингу та оцінки, освітніх досліджень та педагогічного нагляду, а також популяризацію використання вимірювання освітньої доданої вартості (ОДВ) як методу порівняння досягнень шкіл, оскільки він дозволяв оцінити внесок школи в результати іспитів учнів;

- рівень місцевого впливу, тобто вирівнювання освітніх можливостей для неблагополучних (передусім сільських) та привілейованих районів, включаючи стипендіальну систему. Ключовими інструментами вирівнювання можливостей мали бути підвищення кваліфікації вчителів, реалізація програм розвитку в школах та поширення дошкільної освіти. У цій сфері також передбачаються інвестиції в будівлі та обладнання, а також заходи, спрямовані на вищу освіту. Логіку використання підтримки ЄС в рамках НСО – Національних стратегічних орієнтирів (поль. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia – NSRO) [11] ілюструє наведена схема на Рис.1.

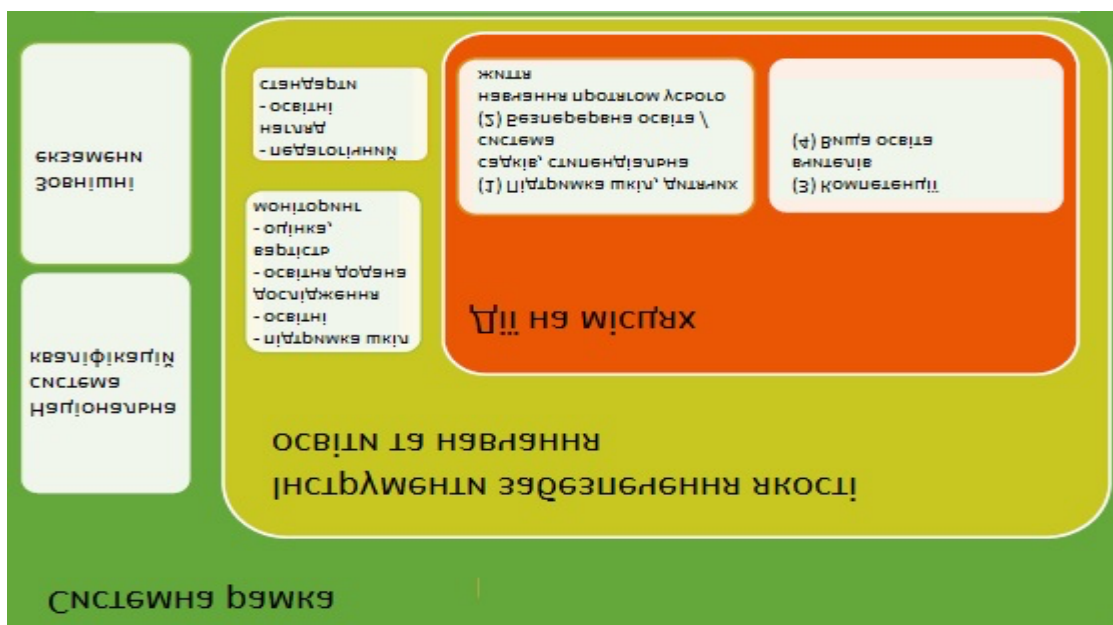

Рисунок 1. Логіка використання підтримки ЄС у сфері освіти та навчання [7, с.8].

Основною перешкодою для реалізації підтримки за цією логікою було те, що вона була побудована таким чином, щоб досягти оптимального ефекту, реалізуючи в першу чергу системні зміни, до яких були б пристосовані інструменти забезпечення якості, а ті, у свою чергу, могли б бути використані на місцевому рівні [9]. Як впливає з аналізу реалізації підтримки, зміни на трьох рівнях здійснювалися паралельно, що ускладнювало досягнення ефекту синергії. Ця проблема особливо гостро поставала в перші роки реалізації підтримки. Поступово, у міру просування впровадження, зміни на рівні місцевого впливу та на проміжному рівні почали доповнюватися системними змінами.

Переважає більшість коштів НСО, виділених на освіту та навчання, була витрачена в рамках ОП КЛ (61 %). Водночас найбільше коштів було витрачено на проекти, спрямовані на місцевий вплив (понад 23,2 млрд злотих). Середня вартість проекту на цьому рівні втручання була найнижчою (близько 996 тис. злотих). Найдорожчі проекти були реалізовані на рівні інструментів забезпечення якості – 40 проектів із середньою вартістю 24,4 млн злотих. У свою чергу, найменше їх було реалізовано на рівні системної рамки – 18 проектів із загальною вартістю 308,9 млн злотих, що означає, що середнє фінансування становило 17,2 млн злотих [7, с.8]. Ці кошти стосувалися всієї системи освіти і, отже, були спрямовані на всі освітні установи.

У період реалізації підтримки з 2007 по 2015 (працювало правило $n+2$ – використання коштів тривало протягом багаторічного рамкового періоду 2007-2013 рр. плюс ще два роки після його завершення) витрати місцевих органів влади на одного учня становили 107 тис. злотих, тоді як сума дофінансування проектів, реалізованих в рамках операційних програм, призначена на одного учня, дорівнювала майже 1,5 тис. злотих. Це означає, що зміна, зафіксована в 2007-2015 рр., відбулася головним чином завдяки коштам, отриманим від польських платників податків [7, с.9]. Однак слід також підкреслити, що

витрати в рамках Політики згуртованості (ПЗ) мали доповнюючий характер щодо витрат, що здійснювалися з національних джерел (які призначалися для поточного функціонування навчальних закладів), і вибірково підтримували вищезазначені цілі (пов'язані з розвитком та інвестиціями) [6, с.68].

До найважливіших системних змін, здійснених за підтримки політики згуртованості, в тому числі, перш за все, з ОП КЛ, можна віднести заходи, спрямовані на обґрунтування функціонування системи освіти і навчання на досягненням результатів навчання [8]. Заплановане і поступово реалізоване перенесення акценту з процесу навчання на його результати призвело до ряду змін, таких як поліпшення якості наданих кваліфікацій, підвищення гнучкості процесів навчання, спрямованих на досягнення тих самих результатів, збільшення мобільності учнів та створення умов для навчання протягом усього життя [10, с.221]. Як з точки зору аналізу показників, так і на основі експертних оцінок та результатів інших якісних досліджень, цілі використання підтримки в рамках регіональної політики можна вважати досягнутими принаймні на задовільному рівні.

Однак варто зазначити, що в багатьох випадках позитивні ефекти не були закріплені у вигляді системних змін, тобто не було гарантовано їх стійкість після завершення реалізації проектів [12, с.4]. Прикладом цього може бути відсутність вкорінення в системі вимірювання освітньої доданої вартості (ОДВ), що призвело до використання цього методу лише частиною шкіл. Однією з важливих причин труднощів у поширенні рішень, впроваджених в рамках проектів, що реалізувалися за підтримки ЄС, слід вважати відсутність узгодженої бази результатів проектів, що дозволило б поширювати інформацію про розроблені системні рішення з метою їх популяризації та запобігання повторному фінансуванню однакових завдань.

В аналізованому періоді (2007-2015) було зафіксовано ряд змін в галузі освіти і навчання, які мали вплив на показники ефективності польської

системи освіти. На основі проаналізованих у рамках систематичного огляду звітів можна стверджувати, що польська система у 2007-2015 роках характеризувалася зростаючою ефективністю в плані залишення молодих людей в освіті. Високий показник шкільної освіти та низький показник раннього залишення системи освіти становлять хорошу основу для подальшої участі молоді в освіті у вищій школі. У рейтингу Better Life Index OECD. Польща по завершенні досліджуваного періоду посідала 4 місце серед 38 досліджуваних країн за значенням показників якості освіти. Вона поступалася лише Фінляндії, Естонії та Данії [7, с.9]. Отже, можна сказати, що мета поліпшення якості освіти – один з ключових факторів реалізації цілей НСО – була досягнута [9].

Незважаючи на такі позитивні зміни, можна виділити ряд важливих викликів для сфери освіти та навчання Республіки Польщі. Аналіз контекстних показників (Better Life Index) та результати досліджень PISA (Programme for International Student Assessment) чи HBSC (Health Behaviour in School-aged Children) вказували не тільки на високе місце польської школи як ефективної навчальної установи, але часто суперечили іншим аспектам тих самих досліджень (PISA), показуючи, що польська школа не була надто «дружньою» до учнів: учні мали низьке почуття приналежності до школи, а їх задоволеність школою була нижчою, ніж в інших країнах. Тому викликом було збереження ефективності та результативності системи освіти, при досягненні кращих показників взаємодії школи і учня. Областю, яка безумовно потребувала поліпшення, було питання посилення відкритості системи та зміцнення зв'язку учня зі школою. На думку експертів, такі дії могли мати кілька вимірів: більша концентрація на потребах обдарованих учнів, які виявляли нетипові інтереси, особливу креативність, а також на потребах учнів, які створювали труднощі у вихованні або мали труднощі з навчанням. «Польська школа зараз намагається бути сервісною установою, яка навчає для потреб ринку праці та національної

економіки, і в меншій мірі – елементом національної культури та точкою кристалізації індивідуального культурного та соціального капіталу, як школи в інших країнах, наприклад, у Фінляндії» [7, с.10], - зазначають автори дослідження.

Актуальним викликом залишалося вирівнювання освітніх можливостей дітей. Найбільшою мірою це стосувалося подальшого поширення дошкільної освіти, а особливо подолання обмежень у доступі до неї в сільських районах. У меншій мірі це стосувалося середньої та вищої освіти. Поточний стан речей був частково зумовлений фінансовими та організаційними бар'єрами, а також успадкованими бар'єрами свідомості. Тому необхідно було проводити відповідну комунікаційну політику, пов'язану з зникаючим на той час, але все ще актуальним соціальним стереотипом про «шкідливість» дитячого садка, який спонукає батьків якомога пізніше починати дошкільну освіту дітей [5]. Основним меседжем такої політики мало стати інформування про те, що ранній початок дошкільної освіти тісно пов'язаний з успіхами на подальших етапах навчання.

Недостатніми вважалися також ефекти від заходів спрямованих на створення освіти, заснованої на вимірюваних результатах. Більшість установ в системі освіти, відповідальних за управління школами (місцеві органи влади, інші керівні органи) або педагогічний нагляд (кураторські управління), а також громадська думка зосереджувалися на відносно найбільш вимірюваних показниках результатів, тобто насамперед на результатах зовнішніх іспитів, які вважалися найбільш надійними і, перш за все, авторитетними показниками поліпшення якості або оцінки роботи шкіл [7, с.11]. І мало – як в оцінці всієї системи, так і окремих шкіл – враховувалися результати оцінювання, результати освітніх досліджень, у тому числі дослідження результатів відкладених у часі (наприклад, успіх на ринку праці, здатність до навчання протягом усього життя або рівень задоволення навчанням [14, с.205]).

Однією з найсерйозніших проблем, що були виявлені, – це відсутність стимулів для вищих навчальних закладів у сфері проведення досліджень та розробки ефективних методик викладання дисциплін [7, с.11]. Викладання предмета не було фактором, що формував кар'єру наукового працівника в університеті, особливо в точних науках, таких як: викладання математики, фізики, хімії, біології (у цих галузях науковий працівник отримував підвищення за досягнення у сфері досліджень). Досягнення в галузі передачі предметних знань не мали великого впливу на кар'єру та оцінку наукового працівника. Ця тема цікавила лише окремих представників академічних кіл, що розцінювалося як серйозна загроза для процесу модернізації навчальних програм і вимагало змін як на системному рівні (зміна параметрів досягнень наукового працівника), організаційних (співпраця вищих навчальних закладів із закладами нижчих рівнів освіти), а також відповідної комунікаційної та промоційної політики як з боку вищих навчальних закладів, так і Міністерства науки та вищої освіти (МНВО) та Міністерства національної освіти (МНО).

У випадку вищої освіти також було виявлено проблеми у сфері адаптації пропозиції вищих навчальних закладів до потреб ринку праці [7, с.11]. Інструменти адаптації освітньої пропозиції вищих навчальних закладів до очікувань роботодавців та викликів економіки знань, не виправдали очікувань у достатній мірі. Аналіз очікувань роботодавців показав, що вирішальним фактором при працевлаштуванні випускників були не стільки фахові кваліфікації, скільки різні соціальні компетенції. Тому було необхідно переорієнтувати підтримку вищих навчальних закладів з фінансування конкретних напрямів на фінансування навчання бажаних компетенцій. Зміни в цьому напрямку почали відбуватися наприкінці рамкового періоду 2007-2013 рр., зокрема в результаті оціночних досліджень, замовлених Національним центром досліджень і розвитку (NCBiR) [7, с.11]. Акцент було перенесено з створення напрямів навчання на розвиток вищими навчальними закладами

компетенцій, затребуваних на ринку. З огляду на зміни в системі набуття кваліфікацій [15], а також з демографічних міркувань, викликом для вищих навчальних закладів було розширення освітньої пропозиції університетів і нестандартні форми, адресовані іншим цільовим групам, ніж молодь у віці 19-29 років, – насамперед особам від 30 років. Окрім розширення пропозиції, це також вимагали змін у ставленні суспільства до освіти у дорослому віці.

Висновки. У період реалізації політики згуртованості ЄС 2007–2013 років Польща зуміла ефективно використати європейську фінансову підтримку для підтримки комплексної модернізації системи освіти. Отримані кошти сприяли реалізації як системних, так і локальних змін у сфері освіти та навчання, що дозволило адаптувати освітню політику до потреб економіки знань.

На макрорівні була закладена інституційна база для довгострокового розвитку системи освіти. Це, зокрема, стосується створення Національної системи кваліфікацій, впровадження нових моделей вимірювання результатів навчання, підтримки системи зовнішніх іспитів, розвитку педагогічного нагляду й освітніх досліджень. Хоча не всі інструменти прижилися в системі після завершення фінансування (наприклад, освітня додана вартість), фундаментальні зміни стали відправною точкою для наступних реформ.

Реалізація великої кількості проєктів на регіональному та місцевому рівнях була спрямована на зменшення освітніх диспропорцій, особливо між міськими й сільськими територіями, забезпечення рівного доступу до якісної освіти, модернізацію інфраструктури, розвиток дошкільної освіти, підвищення кваліфікації вчителів та впровадження інновацій у навчальний процес. Ці заходи сприяли підвищенню якості навчання та кращій адаптації учнів до ринку праці.

Важливою ціллю було посилення зв'язку між освітою і ринком праці. Хоча не всі заходи вищої освіти досягли очікуваної ефективності, спроби

модернізувати зміст і форму навчання, акцент на розвитку соціальних та міждисциплінарних компетенцій стали основою для подальших реформ. Виявлені виклики у сфері якості викладання, слабкої практичної орієнтації університетів та низької участі дорослого населення в освіті окреслили вектори подальших зусиль.

Список використаних джерел

1. Задворний А., Неприцький О. Регіональна політика і зайнятість населення Польщі після вступу до Європейського Союзу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. Вип. 49. Збірник наукових праць*. Вінниця: ВДПУ. 2024. С.77-81. URL: <https://vspu.net/nzhist/index.php/nzhist/article/view/997> (дата звернення 14.06.2025)
2. Щербак О. Підготовка педагога професійної школи в Республіці Польща: аналіз досвіду і проблеми. *Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia. Професійна освіта: педагогіка і психологія*. Вип. XV. Ченстохова-Київ, 2013. С. 281–292.
3. Bilans Kapitału Ludzkiego 2022/2021 Rozwój kompetencji – uczenie się dorosłych i sektor szkoleniowo-rozwojowy. Warszawa, 2022, 78 s. URL: https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/14_BKL_-Aktywno_edukacyjna_WCAG_08_12.pdf (дата звернення 14.07.2025)
4. Calegari E., Ferrara A. R., Freo M., Reggiani A. The heterogeneous effect of European Union Cohesion Policy on regional well-being. *European Urban and Regional Studies*. Volume 30, Issue 4, October 2023, P. 311-318. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/09697764231188304> DOI: 10.1177/09697764231188304 (дата звернення 14.06.2025)

5. Dlaczego nie zapisałam moich dzieci do żłobka? Nebule. B.d. URL: <https://www.nebule.pl/dlaczego-nie-zapisałam-moich-dzieci-do-zlobka/> (дата звернення 14.06.2025)
6. Dorożyński T. Rola polityki spójności Unii Europejskiej w usuwaniu regionalnych nierówności gospodarczych. Wnioski dla Polski. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. 2012. 244 s.
7. Ewaluacja ex-post. Wpływ polityki spójności 2007-2013 na edukację i kształcenie. Raport końcowy. Warszawa, wrzesień 2016 – luty 2017. 208 s.
8. Jagódka M., Snarska M. Should We Continue EU Cohesion Policy? The Dilemma of Uneven Development of Polish Regions. *Social Indicators Research*. 2023. Volume 165. P. 901–917. URL: DOI: 10.1007/s11205-022-03048-8
9. Klatt G. Resisting Europeanisation: Poland's education policy and its impact on the European Education Area. *European Educational Research Journal*. 2023. Volume 23, Issue 4. P.561-577. DOI: 10.1177/14749041231155219
10. Murzyn D. Polityka spójności Unii Europejskiej a proces zmniejszania dysproporcji w rozwoju gospodarczym Polski. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck. 2010. 283 s.
11. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013. Warszawa. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. 2007. 165 s.
12. Piętaś Ł. Structural Funds and Convergence in Poland. *Revista Hacienda Pública Española*. 236 (1/2021). P.3-37. URL: https://hpe-rpe.org/wp-admin/admin-ajax.php?juwpfisadmin=false&action=wpfd&task=file.download&wpfd_category_id=207&wpfd_file_id=4740&token=da7027011af483e79f6798eaf3fc1820&previaw=1 (дата звернення 14.06.2025)
13. Sikora-Gaca M. Fundusze Europejskie w teorii i praktyce. Edukacja, Gospodarka, Kultura, Społeczeństwo. Bydgoszcz, 2014. 250 s.
14. Šipikal M., Némethová V. EU cohesion policy – booster or destroyer of national policies? Case of universities. *Research papers of Wrocław university of economics*.

Nr 466. 2017. 203-212. URL: <https://scispace.com/pdf/eu-cohesion-policy-booster-or-destroyer-of-national-policies-5fjwoyyqvn.pdf> DOI: 10.15611/pn.2017.466.21

15. Ziewiec-Skokowska G. Zintegrowany System Kwalifikacji – o potrzebie doskonalenia rozwiązań systemowych wspierających uczenie się przez całe życie.

Edukacja. 2023. 3(166). S. 289–310. URL:

[https://ibe.edu.pl/images/EDUKACJA/NUMERY/2023-](https://ibe.edu.pl/images/EDUKACJA/NUMERY/2023-03/10_ziewiec_skokowska_edukacja_2023_3_289-310.pdf)

[03/10_ziewiec_skokowska_edukacja_2023_3_289-310.pdf](https://ibe.edu.pl/images/EDUKACJA/NUMERY/2023-03/10_ziewiec_skokowska_edukacja_2023_3_289-310.pdf) DOI

10.24131/3724.230310

References:

1. Zadvornyi A., Neprytskyi O. (2024) Регіональна політика і зайнятість населення Польщі після вступу до Європейського Союзу [Regional policy and employment in Poland after accession to the European Union]. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія – Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynsky State Pedagogical University. Series: History*. 49. 77-81. URL: <https://vspu.net/nzhist/index.php/nzhist/article/view/997> [in Ukrainian].

2. Shcherbak O. (2013) Підготовка педагога професійної школи в Республіці Польща: аналіз досвіду і проблеми [Training of vocational school teachers in the Republic of Poland: analysis of experience and problems]. *Kształcenie zawodowe: pedagogika i psychologia. Професійна освіта: педагогіка і психологія – Professional education: pedagogy and psychology*. XV. 281–292. [in Ukrainian].

3. Bilans Kapitału Ludzkiego 2022/2021 Rozwój kompetencji – uczenie się dorosłych i sektor szkoleniowo-rozwojowy. [Human Capital Balance Sheet 2022/2021 Competence development – adult learning and the training and development sector] (2022). 78. URL:

https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/14_BKL_-_Aktywno_edukacyjna_WCAG_08_12.pdf [in Polish].

4. Calegari E., Ferrara A. R., Freo M., Reggiani A. (2023) The heterogeneous effect of European Union Cohesion Policy on regional well-being. *European Urban and Regional Studies*. 30, 4, 311-318. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/09697764231188304> DOI: 10.1177/09697764231188304 [in English].

5. Dlaczego nie zapisałam moich dzieci do żłobka? [Why didn't I enrol my children in nursery?] *Nebule – Nebula*. URL: <https://www.nebule.pl/dlaczego-nie-zapisalam-moich-dzieci-do-zlobka/> [in Polish].

6. Dorożyński T. (2012) Rola polityki spójności Unii Europejskiej w usuwaniu regionalnych nierówności gospodarczych. Wnioski dla Polski – The role of the European Union's cohesion policy in eliminating regional economic disparities. *Conclusions for Poland*. 244. [in Polish].

7. Ewaluacja ex-post. Wpływ polityki spójności 2007-2013 na edukację i kształcenie. Raport końcowy – Ex-post. Evaluation The impact of cohesion policy 2007-2013 on education and training. Final report (2016 - 2017) 208. [in Polish].

8. Jagódka M., Snarska M. (2023) Should We Continue EU Cohesion Policy? The Dilemma of Uneven Development of Polish Regions. *Social Indicators Research*. 165, 901–917. URL: https://link.springer.com/article/10.1007/s11205-022-03048-8?utm_source=chatgpt.com DOI: 10.1007/s11205-022-03048-8

9. Klatt G. (2023) Resisting Europeanisation: Poland's education policy and its impact on the European Education Area. *European Educational Research Journal*. 23, 4, .561-577. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/14749041231155219> DOI: 10.1177/14749041231155219 [in English].

10. Murzyn D. (2010) Polityka spójności Unii Europejskiej a proces zmniejszania dysproporcji w rozwoju gospodarczym Polski – The European Union's cohesion

policy and the process of reducing disparities in Poland's economic development. 283. [in Polish].

11. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 – National Strategic Reference Framework 2007-2013 (2007) 165. [in Polish].

12. Piętak Ł. (2021) Structural Funds and Convergence in Poland. *Revista Hacienda Pública Española*. 236 (1), 3-37. URL: https://hpe-rpe.org/wp-admin/admin-ajax.php?juwpfisadmin=false&action=wpfd&task=file.download&wpfd_category_id=207&wpfd_file_id=4740&token=da7027011af483e79f6798eaf3fc1820&previaw=1 DOI: 10.7866/HPE-RPE.21.1.1 [in English].

13. Sikora-Gaca M. (2014) Fundusze Europejskie w teorii i praktyce. Edukacja, Gospodarka, Kultura, Społeczeństwo [European Funds in Theory and Practice. Education, Economy, Culture, Society] 250. [in Polish].

14. Šipikal M., Némethová V. (2017) EU cohesion policy – booster or destroyer of national policies? Case of universities. *Research papers of Wrocław university of economics*. 466, 203-212. URL: <https://scispace.com/pdf/eu-cohesion-policy-booster-or-destroyer-of-national-policies-5fjwoyyqvn.pdf> DOI: 10.15611/pn.2017.466.21 [in English].

15. Ziewiec-Skokowska G. (2023) Zintegrowany System Kwalifikacji – o potrzebie doskonalenia rozwiązań systemowych wspierających uczenie się przez całe życie [Integrated Qualifications System – on the need to improve systemic solutions supporting lifelong learning]. *Edukacja – Education*. 3(166), 289–310. URL: https://ibe.edu.pl/images/EDUKACJA/NUMERY/2023-03/10_ziewiec_skokowska_edukacja_2023_3_289-310.pdf DOI: 10.24131/3724.230310 [in Polish].